

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 334:640.43

DOI: 10.31732/2663-2209-2022-65-9-18

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Гаврилюк С.П., Литвинова Т.С.

¹ к. е. н., доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: gavrylyuks@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1001-4046>

² викладач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: tsrevenko@krok.edu.ua

FEATURES OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN RESTAURANT BUSINESS

Havryliuk Svitlana¹, Lytvynova Tetiana²

¹ PhD (Economics), associate professor, associate professor of tourism department, «KROK» University, Kyiv, Ukraine, e-mail: gavrylyuks@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1001-4046>

² teacher of tourism department, «KROK» University, Kyiv, Ukraine, e-mail: tsrevenko@krok.edu.ua

Анотація. У статті представлена наукова дискусія щодо тенденції та перспектив розвитку підприємництва у ресторанному бізнесі. Розглянуто сутність підприємництва, сучасні погляди різних науковців на підприємництво та з'ясовано їх відмінності, сформульовано визначення підприємництва у ресторанному бізнесі. Проведено комплексний аналіз розвитку підприємництва у ресторанному господарстві України на сучасному етапі. Охарактеризовано суб'єкти підприємницької діяльності у ресторанному бізнесі та їх склад. Розкриті основні напрямки та форми розвитку підприємництва на ринку послуг з організації харчування в Україні. Досліджено основні показники фінансово-господарської діяльності різних за розміром підприємств виду діяльності 56 «діяльність із забезпечення стравами і напоями» в динаміці. Визначено проблеми, що виникають при здійсненні підприємницької діяльності у ресторанному бізнесі. Запропоновано заходи активізації підприємницької діяльності закладів ресторанного господарства, що дозволить істотно збільшити їх соціально-економічний вплив на економіку країни. Мета статті - дослідити теоретичні та практичні засади підприємницької діяльності закладів ресторанного господарства та її галузеві особливості, проаналізувати проблеми розвитку підприємництва у ресторанному бізнесі. Наукова новизна статті полягає в узагальненні особливостей підприємницької діяльності у ресторанному бізнесі з урахуванням галузевої специфіки, проблем розвитку підприємництва у ресторанному господарстві. Методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні та специфічні методи, зокрема, метод логічного узагальнення (логіко-діалектичний), метод наукової абстракції, графоаналітичний метод. Періодом дослідження обрано 2010-2020 рр. Розвиток підприємництва та впровадження ефективних форм ведення ресторанного бізнесу забезпечить сталий розвиток ресторанного господарства в Україні. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними у практичній роботі закладів ресторанного господарства, які прагнуть підвищити ефективність своєї діяльності.

Ключові слова: підприємництво, підприємництво у ресторанному бізнесі, особливості підприємництва у ресторанному бізнесі, суб'єкти підприємницької діяльності на ринку ресторанних послуг, основні тенденції розвитку підприємництва у ресторанному бізнесі.

Формули: 0; рис.: 2; табл.: 2; бібл.: 5

Annotation. The article presents a scientific discussion on trends and prospects for entrepreneurship in the restaurant business. The essence of entrepreneurship is considered, modern views of various scholars on entrepreneurship are substantiated and their differences are clarified, the definition of restaurant business entrepreneurship is formulated. A comprehensive analysis of the development of entrepreneurship in the catering in Ukraine at the present stage is conducted. The subjects of entrepreneurial activity in the restaurant business and their composition are described. The main directions and forms of business development in the market of restaurant services of Ukraine are revealed. The main indicators of financial and economic activity of enterprises of different sizes by type of activity 56 "food and

beverage service activities" are investigated in dynamics. The problems that arise in carrying out business activities in catering are identified. Measures to intensify the business activities of restaurant enterprises are proposed, which will significantly increase their socio-economic impact on the country's economy. The purpose of the article - to explore the theoretical and practical principles of entrepreneurial activity of restaurants and its industry features, to analyze the problems of entrepreneurship in the restaurant business. The scientific novelty of the article is to study the general features of entrepreneurial activity in the restaurant business, taking into account industry specifics, to study the problems of entrepreneurship development in catering. The methodological basis of the study is general theoretical and special methods, in particular, the method of logical generalization (logical and dialectical), the method of scientific abstraction, graphoanalytical method. 2010-2020 was chosen as the research period. The development of entrepreneurship and the introduction of effective forms of restaurant business will ensure the sustainable development of the restaurant business in Ukraine. The results of the study can be useful in the practical work of restaurants that seek to increase the efficiency of their activities.

Key words: *entrepreneurship, entrepreneurship in the restaurant business, features of entrepreneurship in the restaurant business, business entities in the market of restaurant services, the main trends in restaurant business entrepreneurship.*

Formulas: 0; fig.: 2; tabl.: 2; bibl.: 5

Постановка проблеми. Сучасний ринок ресторанних послуг характеризується негативними тенденціями розвитку через економічну і політичну нестабільність в Україні, що торкнулася абсолютно всіх сфер діяльності. Багато закладів втрачають клієнтів і закриваються, а інші переорієнтовують свою діяльність і продовжують працювати. Здійснення успішної діяльності на ринку ресторанних послуг можливе завдяки глибоким знанням законів і закономірностей ринкової економіки, особливостей здійснення підприємницької діяльності в ресторанному бізнесі.

Серед чинників сталого розвитку ресторанного бізнесу важливу роль відіграє підприємницька діяльність та суб'єкти, що її здійснюють. Забезпечення сталого розвитку галузі ресторанного господарства можливе завдяки повному задоволенню потреб споживачів, збільшенню обсягів товарообороту, підвищенню ефективності виробничо-торгівельної діяльності.

Для створення сприятливих умов реалізації програм підвищення ефективності діяльності з організації харчування та конкурентоспроможності підприємств даної сфери необхідно вміти, з одного боку, ефективно використовувати фактори виробничо-торгівельної діяльності, прагнути до отримання прибутку, а з іншого - реалізовувати творчий потенціал працівників, впроваджувати сучасні підприємницькі технології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми й особливості здійснення підприємницької діяльності у сучасних умовах господарювання знаходять своє відображення в наукових економічних дослідженнях. Принципи підприємництва, класифікація форм і видів суб'єктів підприємництва у ресторанному господарстві, організація та планування ресторанного бізнесу у ринкових умовах відображаються у наукових публікаціях таких вітчизняних учених, як Мальська М.П., Герасименко В.Г., Нездоймінов С.Г., П'ятницька Г.Т., Бойко Л.О. та ін.

Однак питання удосконалення управління підприємницькою діяльністю не втратили своєї актуальності для підприємств ресторанного господарства і вимагають подальших досліджень з урахуванням галузевої специфіки та сучасних умов господарювання.

Формулювання цілей статті. Мета статті - дослідити теоретичні та практичні засади підприємницької діяльності закладів ресторанного господарства та її галузеві особливості, проаналізувати проблеми розвитку підприємництва у ресторанному бізнесі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Кожне підприємство самостійно вирішує завдання організації управління та вибору технологій ведення бізнесу. Вітчизняні заклади ресторанного господарства недостатньо активні в основних сферах їхньої діяльності. Зокрема, у фінансовій сфері відсутній

пошук вигідних джерел фінансування діяльності з організації харчування, організаційні форми ресторанів не завжди обґрунтовані стосовно їх розміру та обсягів діяльності, матеріально-технічне забезпечення не відповідає існуючим потребам, відсутній дієвий механізм підтримки підприємництва з боку державних органів. Вказані проблеми спонукають до пошуку методів активізації підприємницької діяльності вітчизняних закладів ресторанного господарства, що й становить наукове завдання дослідження. У цих умовах актуальним є вивчення теоретичних та практичних засад підприємницької діяльності закладів ресторанного господарства з урахуванням галузевих особливостей, а також проблем, що перешкоджають її активізації.

Сучасна наукова економічна література розглядає підприємництво з різних позицій: як економічну категорію, метод господарювання, а також тип економічного мислення. На думку науковця Варналія З.С. підприємництво як економічна категорія - це «особливий тип господарювання, де головним суб'єктом є підприємець, який раціонально поєднує (комбінує) фактори виробництва на інноваційній основі і власній відповідальності, організує і керує виробництвом з метою одержання підприємницького доходу» [1]. Даний автор зазначає дві основні ознаки підприємництва: по-перше, це особливий тип суб'єкта господарювання зі своїми новаторськими здібностями; по-друге, успіх побудовано на інноваційній діяльності.

Суть підприємництва як методу господарювання розкривають його основні функції - ресурсна, організаційна та творча. Ресурсна функція передбачає, що підприємництво націлене на найбільш ефективне використання матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу. Організаційна функція зводиться до діяльності з організації виробництва, обслуговування, збуту, маркетингу, менеджменту і реклами. Творча функція полягає в генеруванні та

реалізації нових ідей, реалізації техніко-економічних, наукових розробок і проектів, пов'язаних із господарським ризиком.

Підприємництво як особливий тип економічного мислення - це тип господарської поведінки підприємців стосовно організації, розробки, виробництва і реалізації благ з метою отримання прибутку і соціального ефекту [2]. Центральну роль тут відіграє особа підприємця, що поєднує у собі новаторські, комерційні та організаторські здібності для пошуку і розвитку нових видів, методів виробництва, нових благ та сфер застосування капіталу. Отже, сутність підприємництва зосереджується у вияві ініціативної, новаторської, самостійної діяльності. А його мета зводиться, з одного боку, до отримання прибутку або особистого доходу, а з іншого - до найбільш ефективного використання виробничих факторів, прагнення реалізувати творчий людський потенціал.

Найбільш вдале формулювання, на нашу думку, сформульовано Паустовською Т.І.: "Підприємництво - це діяльність, яка пов'язана із вкладенням коштів з метою отримання прибутку на основі поєднання особистого зиску із суспільною вигодою" [3].

Правові засади розвитку підприємництва в Україні започатковані у Господарському кодексі України. Згідно Господарського кодексу України підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4].

Отже, до підприємництва відноситься й діяльність з організації харчування, що є об'єктом господарювання закладів ресторанного господарства. Таким чином, можна сформулювати визначення *підприємництва у ресторанному бізнесі* як діяльності, пов'язаної з виробництвом продукції та організації обслуговування споживачів, необхідної для задоволення

потреб у харчуванні з метою отримання прибутку.

Підприємницька діяльність у ресторанному бізнесі має наступні особливості:

- заклад ресторанного господарства орієнтований на територіально обмежений локальний ринок, розміри якого залежать від його місцезнаходження, транспортної доступності для споживачів; частина підприємств у своїй діяльності може орієнтуватися на загальноміський ринок у сегменті обслуговування святкових заходів, ділових зустрічей, туристів тощо;

- на підприємствах ресторанного господарства поєднуються функції виробництва, обігу (реалізації) та організації споживання продукції. Ці процеси взаємопов'язані у часі та просторі, що зумовлено особливостями кулінарної продукції, яка, зазвичай, швидко псується, не підлягає тривалому зберіганню і транспортуванню на великі відстані, повинна споживатися за певного температурного режиму. Тому якщо попит на продукцію пред'явлений, то він не може бути відкладеним і повинен бути задоволеним у короткий проміжок часу. Це потребує від підприємців дослідження платоспроможного попиту споживачів та його динаміки протягом дня, тижня та сезонів року, ретельного планування діяльності із постачання стравами і напоями;

- вплив сезонності на підприємницьку діяльність у ресторанному бізнесі, про що виявляється у нерівномірності реалізації продукції протягом доби, тижня, а також сезонності споживання окремих страв (наприклад, гарячих чи холодних страв та напоїв, овочевих страв тощо). У зв'язку з цим підприємці вимушені розробляти відповідні маркетингові заходи стабілізації попиту, використовуючи знижки чи інші пільги для стимулювання попиту споживачів.

- здійснення підприємництва у ресторанному бізнесі зазвичай пов'язане з організацією дозвілля споживачів; з метою збільшення доходів заклади ресторанного господарства впроваджують в практику

різноманітні розважальні програми, що справляють на споживачів певне емоційне враження (наприклад, організація святкових вечорів, сімейних торжеств тощо);

- менша залежність підприємців у ресторанному бізнесі від змін моди за наявності можливості для творчого підходу до професійної діяльності.

Отже, підприємництво у ресторанному бізнесі забезпечує задоволення потреб споживачів у безпосередньо готовій до споживання їжі у формі, сніданків, обідів і вечерь, у зв'язку з чим підприємства даної сфери діяльності виконують взаємопов'язані функції по виробництву, реалізації кулінарної продукції та організації її споживання з метою задоволення потреб споживачів у раціональному харчуванні і отримання прибутку.

Структура ресторанного господарства передбачає співіснування різних за розмірами підприємств, об'єктивною основою яких є форми організації виробничо-торгівельної діяльності. Підприємницька діяльність здійснюється у різних масштабах, суб'єкти підприємницької діяльності поділяються на малі, середні та великі. Різні за розміром підприємства взаємодоповнюють одне одного, тому сприятливі умови для розвитку різних за масштабами діяльності підприємств дають гарні результати на загальногалузевому рівні. Економіка багатьох західних країн базується на великих організаційно-господарських структурах, які забезпечують її стабільність і створюють потенціал для великомасштабної реалізації інновацій, та на підприємствах малого бізнесу, що сприяють гнучкості операційної діяльності та індивідуалізації обслуговування споживачів, створенню конкурентного середовища, що приводить до прогресивного розвитку галузі та економіки в цілому.

У нормативних актах України застосовують два основних критерії класифікації підприємств за розміром: кількість працюючих та обсяг доходу від

реалізації продукції (послуг). Аналізуючи розвиток підприємництва на ринку продукції та послуг ресторанного господарства в Україні, слід зазначити, що підприємства-суб'єкти ресторанного бізнесу у своїй переважній більшості – малі. Згідно даних Держкомстату частка малих підприємств серед загальної кількості закладів ресторанного

господарства у 2020 р. складала 99,75%. Натомість питома вага середніх підприємств за останній рік становила 0,25%, а частка великих підприємств ресторанного господарства серед зареєстрованих суб'єктів туристичної діяльності в Україні - всього 0,002% (табл.1).

Таблиця 1

Зміни у структурі підприємств за видом діяльності 56 «діяльність із забезпечення стравами та напоями» за розміром в Україні

Роки	Підприємства ресторанного господарства									
	Великі		Середні		Малі		Мікропідприємств а		Всього	
	Од.	Питома вага,%	Од.	Питома вага,%	Од.	Питома вага,%	Од.	Питома вага, %	Од.	Питома вага,%
2010	1	0,003	249	0,624	39670	99,374	37207	93,204	39920	100,0
2011	1	0,003	251	0,756	32934	99,241	30235	91,108	33186	100,0
2012	1	0,003	263	0,704	37087	99,293	34513	92,402	37351	100,0
2013	1	0,002	258	0,592	43353	99,406	41038	94,098	43612	100,0
2014	1	0,002	185	0,374	49261	99,624	47823	96,716	49447	100,0
2015	1	0,002	163	0,324	50217	99,674	49106	97,469	50381	100,0
2016	1	0,002	167	0,333	50008	99,665	48622	96,903	50176	100,0
2017	1	0,002	175	0,350	49774	99,648	48032	96,160	49950	100,0
2018	1	0,002	192	0,358	53365	99,640	50830	94,906	53558	100,0
2019	1	0,002	195	0,320	60654	99,676	58226	95,686	60851	100,0
2020	1	0,002	160	0,253	63168	99,746	61375	96,915	63329	100,0
Абс. відхилення за 2010-2020 рр., ±	0	-0,001	-89	-0,371	23498	0,372	24168	3,711	23409	0,00
Відн. відхилення за 2010-2020 рр., %	0	-33,333	-35,74	-59,495	59,23	0,374	64,96	3,981	59,64	0,00

Джерело: [5]

Кількість малих підприємств ресторанного господарства упродовж 2010-2020 рр. мала тенденцію до збільшення (від 39670 од. у 2010 р. до 63168 од. у 2020 р., що склало 23498 од. або 59,23%) на фоні підвищення загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності у сфері послуг з організації харчування за цей період на 23409 од. (від 39920 од. у 2010 р. до 63329 од. у 2020 р.), або на 59,64%. Чисельність середніх підприємств ресторанного господарства за досліджуваний період навпаки скоротилася – від 249 од. у 2010 р. до 160 од. у 2020 р., або на 35,74%. при незмінній чисельності великих підприємств.

Отже, підвищення інтенсивності конкуренції на ринку продукції та послуг

ресторанного господарства привело до того, що частина середніх підприємств у ряді регіонів України опинилися перед необхідністю виходу з ринку, спричиненого високою еластичністю за ціною попиту на ресторанный продукцію.

Зауважимо, що серед малих підприємств ресторанного бізнесу переважали мікропідприємства з середньою кількістю працівників, що не перевищує 10 осіб за рік, а річний дохід від реалізації послуг не більше суми, еквівалентної 2 мільйонам євро [4]. Частка мікропідприємств за 2010-2020 роки на ринку продукції та послуг ресторанного господарства України підвищилася і у 2020 році перевищила 96%.

Специфічною рисою сучасного розвитку підприємництва у ресторанному

господарстві України є формування за роки ринкових відносин сегменту фізичних осіб-підприємців, що здійснювали діяльність з організації харчування самостійно на

власний ризик з метою отримання прибутку: їх кількість у 2020 р. налічувала 57460 од. і зроста порівняно з 2010 р. (31884 од.) на 25576 од., або 80,2% (рис.1).

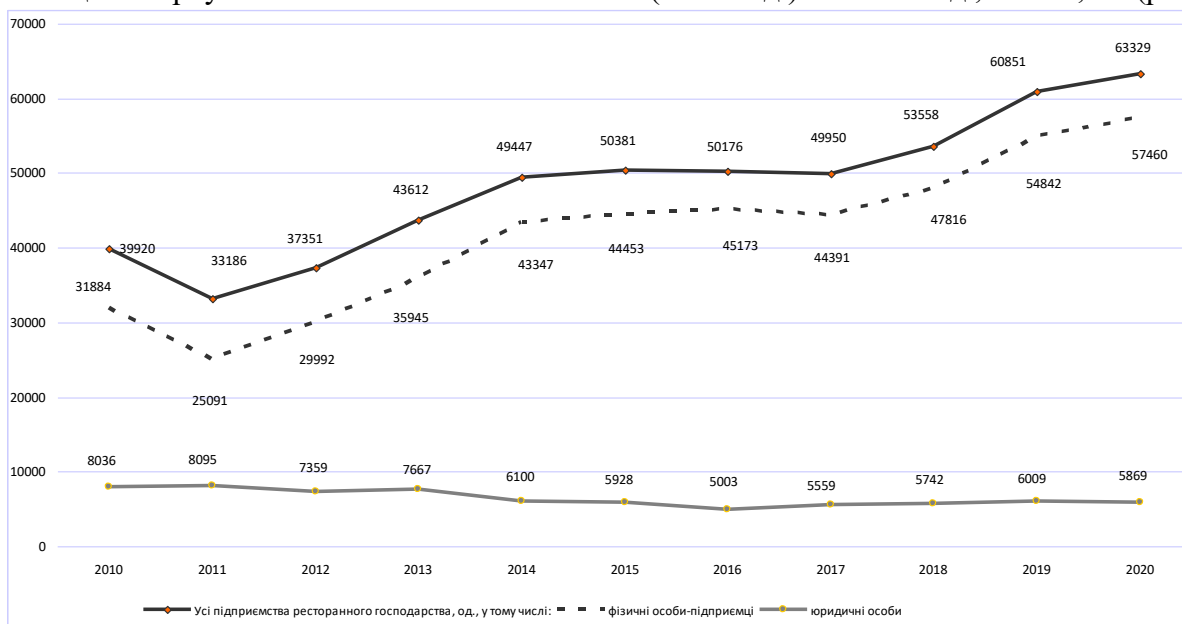

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств ресторанного господарства в Україні

Джерело: [5]

Як видно з табл. 1 та рис. 1, загальна кількість закладів ресторанного господарства протягом досліджуваного періоду змінювалася нерівномірно, починаючи з 2011 р. стабільно зростала (приріст за 2011-2015 рр. склав 17195 од. або 51,8%) переважно за рахунок збільшення малих закладів ресторанного господарства, у 2016-2017 рр. скоротилася на 431 од. (-0,9%), а упродовж 2018-2020 рр. знову підвищилася (на 13379 од. або на 26,8%). Таку динаміку можна пояснити тим, що підприємства ресторанного господарства у певні кризові періоди відчували на собі тягар економічної, політичної нестабільності бізнес-середовища в Україні.

У складі вітчизняних підприємств за видом діяльності 56 «діяльність із забезпечення стравами і напоями» (за КВЕД-2010) найбільша частка належала підприємствам різновиду економічної діяльності 56.1 «діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування» - 80,6% (51069 од.) у 2020 р. і лише 11,5% (7297 од.) припадало на підприємства, що займалися обслуговуванням споживачів

напоями, а 7,8% (4963 од.) - постачанням готових страв (табл. 2).

Багато ресторанів України протягом досліджуваного періоду, намагаючись зміцнити свої конкурентні позиції на ринку, вдавалися до різних маркетингових заходів. Розвиток саме нецінової конкуренції особливо чітко простежувався у сегменті ресторанного обслуговування. Застосування сучасних маркетингових інструментів ресторанами забезпечили їм достатньо стійкі конкурентні переваги та, як наслідок, змогу ефективно функціонувати на ринку (особливо, якщо такі заклади були орієнтовані на демократичну цінову політику). Саме цим, зокрема, можна пояснити стабільні темпи зростання частки ресторанів протягом 2010–2020 рр. У структурі малих та мікропідприємств-суб'єктів підприємництва у ресторанному бізнесі в Україні найбільша кількість підприємств займалася різновидом економічної діяльності 56.1 «діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», частка яких у 2020 р. склала відповідно 80,68 та 80,56% і щорічно зростала (рис. 2).

Таблиця 2

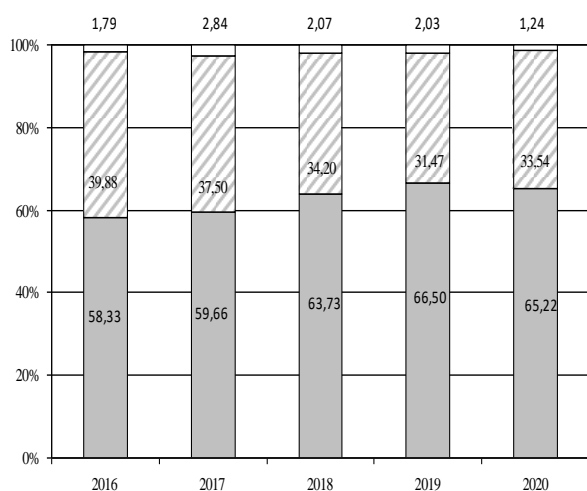
Структура підприємств за видом діяльності 56 «діяльність із забезпечення стравами та напоями» в Україні у 2010-2020 рр.

Роки	Підприємства за видом діяльності 56 «діяльність із забезпечення стравами та напоями»									
	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування		Постачання готових страв		В т.ч. постачання готових страв для подій		Обслуговування напоями		Разом	
	К-ть, од.	Питома вага, %	К-ть, од.	Питома вага, %	К-ть, од.	Питома вага, %	К-ть, од.	Питома вага, %	К-ть, од.	Питома вага, %
2010	29950	75,0	4635	11,6	615	1,5	5335	13,4	39920	100,0
2011	24933	75,1	3820	11,5	512	1,5	4433	13,4	33186	100,0
2012	28142	75,3	4350	11,6	609	1,6	4859	13,0	37351	100,0
2013	32957	75,6	5077	11,6	710	1,6	5578	12,8	43612	100,0
2014	37557	76,0	5607	11,3	790	1,6	6283	12,7	49447	100,0
2015	38345	76,1	5366	10,7	696	1,4	6670	13,2	50381	100,0
2016	38199	76,1	5293	10,5	785	1,6	6684	13,3	50176	100,0
2017	38545	77,2	4977	10,0	734	1,5	6428	12,9	49950	100,0
2018	41860	78,2	5094	9,5	733	1,4	6604	12,3	53558	100,0
2019	48398	79,5	5415	8,9	845	1,4	7038	11,6	60851	100,0
2020	51069	80,6	4963	7,8	981	1,5	7297	11,5	63329	100,0

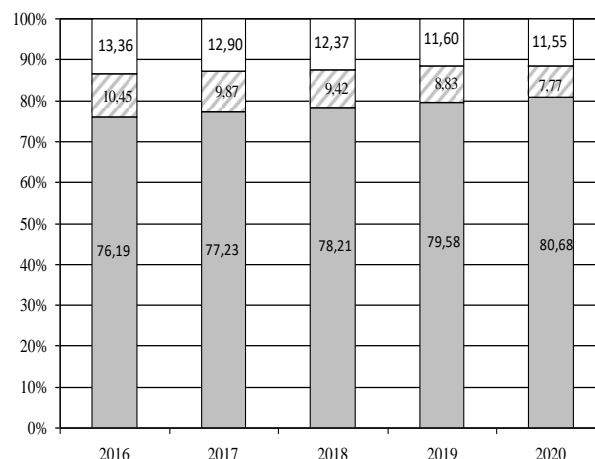
Джерело: [5]

На другому місці за значимістю для малих та мікропідприємств – різновид економічної діяльності 56.3 «обслуговування напоями», що становив у структурі видів економічної діяльності вказаних типів підприємств у 2020 р. відповідно 11,55 та 11,71%. Великі та середні підприємства ресторанного господарства переважно займалися

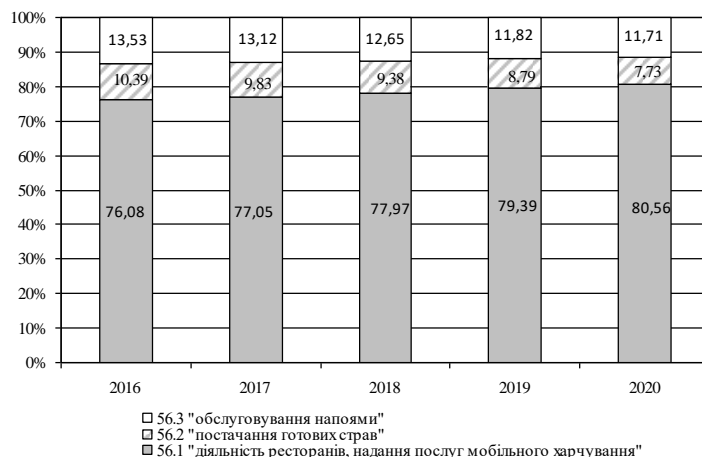
різновидами економічної діяльності 56.1 «діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування» та 56.2 «постачання готових страв» (частка яких у 2020 р. склала відповідно 65,22 та 33,54%), що обумовлено специфікою організації виробничих процесів та обслуговування споживачів.

а) великі і середні підприємства

б) малі підприємства

в) мікропідприємства

Рис. 2. Структура мережі суб'єктів підприємницької діяльності за різновидами економічної діяльності сфери ресторанного господарства України

Джерело: [5]

За даними Державної служби статистики України товарооборот закладів ресторанного господарства впродовж 2010-2019 рр. зростав як у фактичних цінах (від 10643,8 млн. грн. у 2010 р. до 60382,7 млн.

грн. у 2019 р. або у 4,7 разів), так і порівняних цінах, що свідчить про збільшення попиту населення на послуги цих підприємств та фактичної ємності ринку (рис 2).

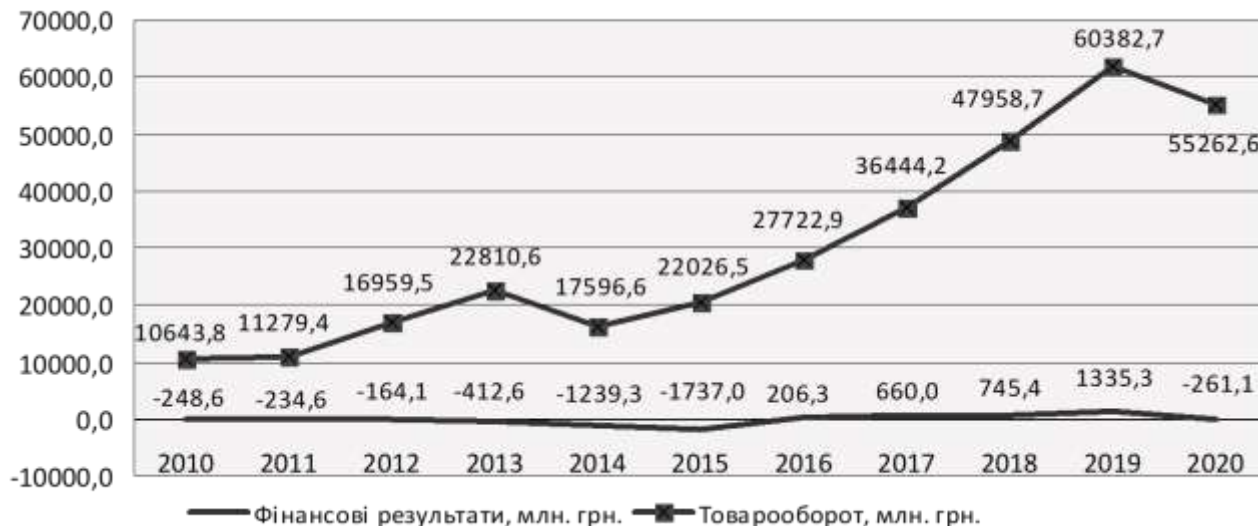

Рис. 2. Динаміка товарообороту та фінансових результатів підприємств ресторанного господарства в Україні

Джерело: [5]

Виключення складає скорочення товарообороту у 2014 р. (на 22,9%), пов'язане з економічною кризою в Україні, військовим конфліктом на Сході та анексією Криму з боку Росії, а у 2020 р. (на 8,5%) – із запровадженням локдауну і закриттям кордонів у зв'язку з пандемією

COVID-19. Цей вплив посилювався скороченням попиту вітчизняних потенційних споживачів передусім через невисокі доходи місцевого населення та демографічну кризу в Україні.

Аналізуючи рис. 2 слід відзначити, що впродовж 2010-2015 рр. підприємства

ресторанного господарства України працювали збитково: фінансовий результат їх звичайної діяльності зменшився від -248,6 млн. грн. у 2010 р. до -1737,0 млн. грн. у 2015 р.

Протягом 2016-2019 рр. ситуація стабілізувалася і підприємства за підсумками звичайної діяльності, пов'язаної із забезпеченням стравами і напоями, отримали у загальному підсумку позитивний фінансовий результат до оподаткування, що склав у 2016 р. 206,3 млн. грн., у 2017 р. – 660 млн. грн., 2018 р. – 745,4 млн. грн., а у 2019 р. – 1335,3 млн. грн. Це свідчить про скорочення кількості збиткових підприємств за вказаний період, покращення загального управління закладами ресторанного господарства і умов ведення ресторанного бізнесу на окремих сегментах ринку.

Однак у 2020 р. ситуація знову погіршилася і заклади ресторанного господарства України знову зазнали збитків, - сума негативного фінансового результату склала -261,1 млн. грн. Зростання цін на продовольчі товари, енергоносії та збільшення інших витрат обумовили збільшення поточних витрат та необхідність підвищення цін на продукцію та послуги закладів ресторанного господарства, що призвело до зменшення середнього чеку, споживачі стали більш економними.

Отже, незважаючи на покращення результатів діяльності із забезпечення стравами та напоями у 2016-2019 рр., у 2020 р. зросла частка підприємств, що працювали збитково.

Розвиток ресторанного бізнесу в Україні гальмувався з наступних причин: політична нестабільність, нерозвиненість ринкової інфраструктури, підвищення цін на сировину та купівельні товари, падіння реальних доходів населення, недосконалість законодавчої бази, обмеженість асортименту продукції та послуг.

Задля вирішення зазначених проблем необхідно забезпечити міцну підтримку держави суб'єктів малого ресторанного бізнесу, розробку й впровадження

прогресивних методів та стандартів ресторанного обслуговування, підвищення ефективності використання ресурсів, оновлення матеріально-технічної бази ресторанного бізнесу. Подолання негативних тенденцій, створення сприятливих умов для розвитку ресторанного бізнесу повинні стати пріоритетними напрямками прискорення економічного та соціального зростання країни. Першочерговими завданнями підприємств ресторанного бізнесу повинні стати забезпечення стабільної діяльності та недопущення втрати клієнтів.

Стратегічно перспективним для підприємств ресторанного господарства є пошук та реалізація управлінських рішень щодо інноваційних змін, що дозволить їм оптимізувати витрати ресурсів (передусім, фінансових) та з максимальною ефективністю використовувати наявні потужності, розвивати конкурентні переваги, спрямовані на забезпечення жорсткої фактороощадності у процесі здійснення діяльності із забезпечення стравами та напоями.

Умовами стабільного розвитку ресторанного бізнесу можуть стати: підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та послуг закладів ресторанного господарства шляхом розширення їх номенклатури, використання нових методів обслуговування споживачів; розроблення національних стандартів ресторанного обслуговування відповідно до міжнародних вимог; концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку ресторанного бізнесу; підвищення рівня комфортності обслуговування шляхом реконструкції матеріально-технічної бази із залученням внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

Висновки. За результатами досліджень можна зробити висновок, що активізація підприємництва у ресторанному бізнесі може здійснити позитивний вплив на розвиток ресторанного господарства. Це простежується через призму функцій підприємництва, які воно виконує в умовах стабільної економічної ситуації й

державного регулювання його розвитку. Мережа ресторанного господарства України представлений більшістю малих підприємств (99,75%), що функціонують в умовах, які постійно змінюються.

Негативна динаміка фінансових результатів діяльності підприємств ресторанного господарства за період 2011-2015 рр. та 2020 р. стала наслідком впливу кризових явищ, політичної нестабільності і зменшення платоспроможного попиту місцевих споживачів у країні під впливом впровадження заходів попередження поширення коронавірусної інфекції.

Для подолання негативних тенденцій підприємницької діяльності у ресторанному бізнесі важливим є розробка й впровадження прогресивних методів та стандартів ресторанного обслуговування, посилення маркетингового компонента у діяльності із забезпечення стравами і напоями, підвищення ефективності використання ресурсів закладів ресторанного господарства. Від уміння впроваджувати сучасні підприємницькі технології залежить міра досягнення суб'єктами ресторанного бізнесу мети їхньої діяльності і високих фінансових результатів.

Література:

1. Варналій З. С. Основи підприємницької діяльності : навч. посібник. Київ : Знання-прес, 2002. 239 с.
2. Григорук А. А., Палюх М. С., Литвин Л. М., Літвінова Т. Д. Основи економічної теорії : політекономічний аспект. Тернопіль, 2002. 304 с.
3. Паустовська Т. І. Історико-економічний шлях підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №20. С. 12-17.
4. Господарський кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV; редакція станом на 21 липня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
5. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2020 р. : стат. збірник. Держ. служба статистики України, 2021. 374 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Varnaliy, Z. S. (2002), *Osnovi pidpriemniyskoyi diyalnosti* [Fundamentals of entrepreneurial activity]. Znannya-pres, Kyiv, Ukraine. 239 p.
2. Grygoruk, A. A. Palyux, M. S., Lytvyn, L. M. and Litvinova T. D. (2002), *Osnovy ekonomichnoyi teoriiy : politekonomichnyj aspekt* [Fundamentals of economic theory: political and economic aspect] Ternopil, Ukraine. 304 p.
3. Paustovska, T. I. (2017), "Historical and economic path of entrepreneurship", *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*, vol.20, pp. 12-17.
4. Economic Code of Ukraine: Code of 16.01.2003 № 436-IV; edition as of July 21, 2020. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
5. Activities of large, medium, small and micro enterprises in 2020 p.: stat. collection. State Statistics Service of Ukraine, 2021. 374 p. Retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 09.02.2022 р.